

DARÓCZI-SZABÓ LÁSZLÓ

ÁLLATCSONTOK A TELEKI PALOTA TÖRÖKKORI GÖDRÉBŐL

A Teleki Palota 7-es számú (törökkori) gödrének archaeozoológiai elemzése során összesen 2275 állatcsontot vizsgáltam meg, ebből 2068 volt meghatározható. A meghatározható anyagot az alábbi fajok alkotják (1. tábla):

1. Szarvasmarha (*Bos taurus* L.)
2. Juh (*Ovis aries* L.)
3. Kecse (*Capra hircus* L.)
4. Sertés (*Sus scrofa dom.* L.)
5. Ló (*Equus caballus* L.)
6. Kutya (*Canis familiaris* L.)
7. Házimacska (*Felis domestica* Briss.)
8. Házilúd (*Anser domesticus* L.)
9. Tyúk (*Gallus domesticus* (L.))
10. Patkány (*Rattus* sp.)
11. Nyúl (*Lepus* sp.)
12. Csuka (*Esox lucius* L.)
13. Hal (*Pisces* sp.)

A felsorolás egyik legfeltűnőbb jellemzője a vadállatok szinte teljes hiánya. A patkányt nem számítva (amelyről nem is lehet egyértelműen kimutatni, hogy a lelőhelyhez tartozik, vagy utólag került az anyagba), mindössze a halat sorolhatjuk a vadon élő állatok közé. A nyúlról nem lehetett eldönteni, hogy vad- vagy házinyúlról van-e szó. A mohamedánok számára a levadászott állat fogyasztása tiltott volt, mivel nem a „tisztá” módon, hozzáértő mészáros keze által pusztult el. A vadászat hiányát ezen kívül azzal is magyarázzák, hogy a városi lakosságot az ipar és a kereskedelem annyira lekötötte, hogy nem ért rá vadászattal foglalkozni. Mások szerint a városi lakosság számára törvények tiltották a vadállatok elejtését.¹ Nagyon valószínű, hogy a felsorolt okok és a vadállatállomány ritkulása együttesen vezetett ahhoz, hogy a lelőhely ilyen mértékben nélkülözi a vadállatcsontokat.

A lelőhely másik igen fontos jellemzője az állat-

csontok fajonkénti megoszlásában figyelhető meg. A történelem egyik legjelentősebb háziállata, a szarvasmarha teljesen háttérbe szorult a juh és/vagy kecske, illetve a baromfi mögött.

A háziállatok fajonkénti leírása a fajok csontjainak szám szerint csökkenő arányában olvasható.

JUH ÉS/VAGY KECSKE

A kiskérődzők összesen 894 töredéssel (a meghatározható anyag 43%-a)² képviseltetik magukat a lelőhely anyagában. A csontok töredezettsége sajnos nem tette lehetővé a két faj egymástól való megkülönböztetését, mindössze 1 juh és 1 kecske csontját sikerült különválasztani. Feltételezhetjük, hogy a juh nagy többségben lehetett a kecskével szemben, de bizonyítékok hiányában ezt az arányt nem lehet számokkal pontosítani.

A juh/kecske csontok fölényét az emlősállatok között az a tény is erősíti, hogy a nagytestű állatok (szarvasmarha, ló) csontjai méretüknél fogva nagyobb mechanikai nyomásnak vannak kitéve a földben, így több darabba törhetnek, mint a kis állatok csontjai. Emiatt az amúgy is jelentős szarvasmarha nagyobb számú csonttöredékével a valóságosnál nagyobb számban képviselteti magát a lelőhelyek többségében. Ezt figyelembe véve még inkább feltűnő a kiskérődzők fölénye a lelőhely anyagában.

A kiskérődzők magas száma talán annak köszönhető, hogy (elsősorban a juh) rendkívül sokoldalúan felhasználható állatok, hasonlóan a szarvasmarhához, de mind tartása, mind húsa olcsóbb a marháénál, így fogyasztását a szegényebb családok is könnyebben megengedhették maguknak.

A juh és/vagy kecskecsontok csontjainak már említett nagyfokú töredezettsége nemcsak a fajmeghatározást tette lehetetlenné, hanem a fajta esetleges elkülönítését. A fajta-meghatározásra a leginkább alkalmas szarvcsapokból mindössze 4 darab került elő, ezek is apró darabokra törve.

¹ Ez utóbbi két magyarázat a középkori, keresztény városokkal kapcsolatban született, de minden bizonnyal a török korra is érvényesek. (BÖKÖNYI 1958. 458)

² A továbbiakban megadott százalékos arányok minden esetben a meghatározott csontok számára vonatkoznak.

A kiskérődzők csontjainak több mint 10%-át (95 db.) astragalusok (csigacsontok) alkotják. Ez a magas arány kérdésessé teszi, hogy a csontok valóban mind konyhahulladékból származnak, vagy a háztartás mellett valamilyen műhely is működött, amely csontokat (is) használt alapanyagként. Összesen 4 db. megmunkált kiskérődző csont került elő (1-3. kép), ezek mind astragalusból készültek. Ez semmiképpen nem lehet véletlen egybeesés, de ugyanakkor a megmunkált darabok igen kis részét képezik az összes astragalusnak, felvetve a kérdést, hogy azok valóban műhelyhulladékból származnak-e. Az astragalusok magas számának egy másik magyarázata lehet, hogy igen tömör, jó megtartású csontnak számítanak, amelyek nagyon ellenállnak a különböző tafonómiai hatásoknak. Ezt a magyarázatot azonban cáfolja, hogy a hasonlóan ellenálló csontok (pl. az ujjpercek, amelyekből ráadásul jóval több található az állat csontvázában) nem kerültek elő ekkora mennyiségben.

A legnagyobb számban előkerült kiskérődző-csont, a jobb oldali astragalusok alapján megállapítható, hogy legkevesebb 59 egyeddel kell számolnunk.

BAROMFI

Bár a baromfikat egyben tárgyalom, mindenképpen ki kell hangsúlyoznom a házityúk jelentőségét. A lelőhely anyagában összesen 863 darab (41,7%) baromficsont került elő, ezen belül 854 (41,2%) házityúk és 9 darab (0,5%) házilúd.

A tyúkcsonatok igen jó állapotban maradtak fent, így lehetőség a legkisebb egyedszámításra. Legnagyobb számban bal oldali humerusok (vállcsontok) kerültek elő, ezek alapján kiszámítható, hogy legalább 42 tyúk csontjai heverték a kútban.

A nemek elkülönítése mindössze a „sarkantyú” alapján megkülönböztethető tarsometatarsusok alapján lehetséges. 24 kakas tarsometatarsusból 12 származott a madár jobb oldaláról, így kijelenthető, hogy legalább 12 kakas volt az anyagban.³ Annak ellenére, hogy a kakascsonatok elméletileg nagyobbak és vastosabbak a tyúkcsontoknál, a meghatározott kakasok csontjai semmivel sem voltak erőteljesebbek a tyúkoknál, így a tarsometatarsusokon kívül nem volt lehetséges a nemek elkülönítése.

Ha a kiskérődzőkre azt mondhatjuk, hogy tartásuk olcsó és húsuk a szegényebb rétegek számára könnyebben elérhető volt, akkor ez a baromfikra fokozottan érvényes. A tyúk a legelső háziasított madár volt a történelemben. Legfontosabb előnyei

a többi háziszárnyással szemben a szaporaság és az igénytelenség, amely révén mindenki számára könnyen tartható és szaporítható volt. Ezekkel a tulajdonságokkal magyarázható, hogy nagy számban tartották, és szívesen fogyasztották. A házilúd szintén rendszeresen előfordul a középkortól kezdve a lelőhelyeken, azonban mivel igényesebb és kevésbé szapora, jelentőségében mindig elmarad a házityúk mögött.

Annak ellenére, hogy a kiskérődzők és a baromfik nagy számából arra következtethetünk, hogy a hulladék egy szegényebb csoporttól származik, figyelembe kell venni, hogy elszigetelt jelenségről van szó. Emiatt óvakodni kell a messzemenő, általánosító következtetések levonásától, mivel könnyen előfordulhat, hogy a hulladék egy olyan család konyhájából származik, amelyik egészen egyszerűen jobban szerette a kiskérődzők és a baromfik húsát mint a marhahúst. Ezt a feltevést erősítheti, hogy nem valószínű, hogy a Várban olyan szegény családok laktak volna, amelyek nem engedhették meg maguknak a marhahúsok legálább a megvásárlását.

SZARVASMARHA

A lelőhely harmadik legjelentősebb állata a szarvasmarha (190 töredék, 9%). Fontossága messze alulmarad a juh/kecske és a baromfi mögött. Kérdéses, hogy a jelenség magyarázata a táplálkozási szokásokban keresendő, a területen élők anyagi lehetőségeiben, vagy pedig abban, hogy a török elleni felszabadító háborúk során a magyar szarvasmarha-állomány folyamatosan pusztult, addig, amíg teljesen el nem tűnt, legalábbis a császári biztosok 1695-ös, hivatalos jelentése szerint.⁴

Sajnos a marhacsontok olyan mértékben töredezték, hogy egyetlen értékelhető adatot sem sikerült felvenni róluk, így nem állapítható meg az egyedek átlagos marmagassága vagy típusa.

A lelőhely kevés megmunkált csontjának egyike egy szarvasmarha hosszúcsontból kialakított késnyél, amelyiken még megfigyelhetőek a kés vasának rozsdafoltjai (4. kép).

HÁZIMACSKA

A lelőhelyen viszonylag nagy számban kerültek elő macskacsontok (összesen 60 darab, a meghatározható anyag 3%-a). A házimacska sohasem számított gazdasági haszonállatnak, ilyen szempontból legfennebb a rágcsálóirtásban volt haszna. Ugyanakkor nagy számban élhettek a Vár területén, köszönhetően a nagy szaporaságuknak.

³ Bal oldali csak 11 db volt, 1 töredékről lehetetlen volt megállapítani hogy melyik oldalról származott.

⁴ BÖKÖNYI 1958. 460.

Ezenkívül fontos tényező, hogy a törökök különösen kedvelték a macskákat.

A határozás során egy érdekes jelenségre figyeltem fel: azokban a zsákokban, ahol macskacsontok kerültek elő, rendszeresen bukkantak fel patkánycsontok is. Utólag ellenőrizve, a következő eredményre jutottam: összesen 15 zsákban voltak macskacsontok, ebből 12-ben patkánycsontokkal együtt (patkány összesen 18 rétegben fordult elő). Figyelembe véve, hogy mindkét faj meglehetősen kis számban van jelen a lelőhely összes meghatározható csontjához viszonyítva, az egybeesés nem tűnik véletlenszerűnek. Ugyanakkor, mivel a patkánycsontok nagyon jó állapotban maradtak fent, nagy többségben teljes épségben, és semmiféle rágásnyom nem figyelhető meg rajtuk, nem állítható, hogy a rágcsálók a macskák zsákmányaként kerültek a lelőhelyre. Ugyanennyire meglepő a jelenség akkor, ha azt feltételezzük, hogy a patkány mindentől, embertől és ragadozóktól függetlenül, „magától”, netán utólag keveredett az anyagba: miért pont a macskák mellett maradtak meg?

KUTYA

Meglehetősen szokatlan módon ezen a lelőhelyen a kutyacsontok száma jóval elmaradnak a házimacska maradványai mögött. Összesen 12 csont került elő (a meghatározható anyag 0,6%-a). A kutyacsontok száma azzal magyarázható, hogy a törökök a kutyát nem kedvelték, tisztátalan állatnak tartották, ezen kívül jelenléte egy elsősorban konyhahulladékokkal teli gödörben nem is lehetne túlságosan jelentős.

Összesen két mérhető kutyacsont került elő, egy jobb- illetve egy baloldali femur (combcsont), amelyek minden bizonnyal ugyanabból a példányból származtak⁵. A kutya marmagassága 317 mm, tehát kis méretű egyednek számított.⁶ Ez egyáltalán nem meglepő, mivel a városban a kis- és közepes méretű kutyák domináltak, a nagytestű egyedeknek nem volt helyük, de szükség sem volt rájuk.

CSUKA

Az eddig meghatározott halcsontok közül összesen 6 darab (0,3%) csukacsontot sikerült azonosítani. A csontok valószínűleg ugyanabból a példányból származnak, lévén, hogy egy rétegből és zsákból kerültek elő.

A csukacsontok mellett mindössze 1 db halcsont került elő. Ezzel együtt összesen 7 halcsont volt a lelőhely anyagában, ami, a Duna közelségéhez képest meglepően alacsony szám. Annak ellenére, hogy az anyag nem volt iszapoltva, az ásatáson dolgozók példamutató módon gyűjtötték a csontokat,⁷ így mindenképpen várható lett volna a halcsontok magasabb száma.

SERTÉS

Mivel törökkori anyagról van szó, egyáltalán nem meglepő a sertécsontok alacsony száma (3 darab, 0,15%). Bár a legkorábbi időkben a sertéshús evése nem volt tiltott, az idők folyamán, feltehetően zsidó hatásra a disznó lassan tisztátalan állattá vált, amelyet semmilyen esetben nem fogyasztottak.⁸ Emiatt, annak ellenére, hogy a sertés a történelem folyamán a marha mellett a legfontosabb húsállat volt, a török lelőhelyeken a disznócsontok száma mindig alacsony.

NYÚL

Az előkerült 2 nyúlcsontról (0,1%) nem lehetett megállapítani, hogy házi- vagy mezei nyúlból származik-e. Annak ellenére, hogy a nyulat meglehetősen későn, a középkorban háziasították, a törökkorban már meglehetősen elterjedt lehetett a házinyúl.

LÓ

A lelőhelyről összesen 2 lócsont került elő a (0,1%). Az alacsony szám egyáltalán nem meglepő. A keresztényeknél a ló evése tiltott volt, és csak a legritkább esetben (pl. éhínség miatt) fogyasztottak lóhúst. A törököknél egyes teológiai iskolák néhány esetben engedélyezték a lóhús fogyasztását, mások minden további nélkül megengedték,⁹ mégsem volt jellemző, hogy lovat ettek volna.

PATKÁNY

Annak ellenére, hogy csontjai számának alapján (36 darab, 1,7%) előrébb kellett volna „rangsorolnom” a patkányt, mivel nem tartozik sem a házikedvencek, sem a haszonállatok közé, ráadásul az sem biztos, hogy nem utólag került az anyagba, kockázatos lenne bármilyen következtetést levonni a pusztán jelenlétén túl. Ugyanakkor mindenképpen figyelemreméltó a tény, hogy a patkánycsontok

⁵ Mindkét csont hossza 102,2 mm volt.

⁶ KOUDELKA 1885.

⁷ A nagyobb halak (csuka, viza) csontjainál apróbb patkánycsontok aránylag magas számának alapján feltételezhető, hogy legalább a vaskosabb halcsontokat begyűjtötték volna.

⁸ MAZAHÉRI 1989. 106.

⁹ MAZAHÉRI 1989. 106.

rendszerint a házimacska maradványok mellől kerültek elő (ld. fentebb).

FELDOLGOZÁS

A lelőhely állatsontjai minden bizonnyal konyhahulladékként kerültek a gödörbe, annak ellenére, hogy a jelek szerint néhány esetben (kutya, macska, ló) olyan állatok is belekeveredtek, amelyek húsát nem fogyasztották. A csontokat csak két fajnál, a juh/kecskénél és a szarvasmarhánál lehetett húsminőség szerint osztályozni¹⁰ (2. táblázat). A táblázaton jól látszik, hogy a legnagyobb számban a közepes minőségű húst adó testtájak maradványai voltak jelen az anyagban. Ez azonban minden bizonnyal nem a lakosok hús fogyasztási szokásaival magyarázható, hanem azzal az egyszerű ténnyel, hogy a test legnagyobb számú csontjai, a bordák ebbe a kategóriába esnek, emiatt a számadatok torzulhatnak. Az viszont mindenképpen kijelenthető, hogy az első két kategória külön-külön is nagyobb számmal képviselteti magát az anyagban a harmadik, legkevesebb húst adó osztállyal szemben. A konyhai feldolgozásnak ezt az arányát az égett, ill. a vágott csontokon is jól láthatjuk.

A lelőhely többi „konyhaállatának” csontjait nem lehetett húsminőség szerint osztályozni. Ez néhány esetben (pl. a sertés) a csontok elenyésző száma miatt van így, más esetben (baromfik) az emlősállatokétól eltérő anatómiai felépítés miatt.

BETEGSÉGEK, TRAUMÁK

A lelőhely állatsontjain rendkívül alacsony számban kerültek elő betegségekre utaló nyomok. Az egyik ezek közül egy fiatal malac traumás tibiája (sípcsont). Nehezen eldönthető, hogy ez valamilyen anyagforgalmi zavarnak a nyoma, vagy pedig egyszerűen egy törésről van szó, bár az utóbbi feltevés tűnik valószínűbbnek. A malac nem sokkal a trauma után elpusztult (feltehetőleg levágták), mivel a csont nincs összeforrva. A többi betegségekre utaló csont mind egy tyúkhöz tartozik, és minden bizonnyal osteopetrosis, egy vírus okozta betegség tünete.¹¹

ÖSSZEFOGLALÁS

A lelőhely állatsontanyagának összetétele igen jellemző a török korra. A törökök által tisztátalanul tartott állatok (sertés ill. kutya) száma meglehetősen alacsony, ezzel szemben az igen kedvelt macska a szokásosnál magasabb számban került elő.

Szokatlan jelenség, hogy a legfőbb gazdasági állatok (juh/kecske ill. szarvasmarha) egymáshoz viszonyított aránya az előbbieknél nagy fölényét mutatja, ehhez adódik a baromfik ugyancsak nagy száma, így a szarvasmarha csak a harmadik a fontossági sorrendben. Ezt a sorrendet azonban nem szükségszerű valamilyen általános magyarázattal indokolni: könnyen lehet, hogy csak az adott területen élő csoport étkezési szokásait tükrözi.

¹⁰ UERPMANN 1973.

¹¹ CSIPPÁN-DARÓCZI-SZABÓ 2004; GÁL 2004.

IRODALOMJEGYZÉK

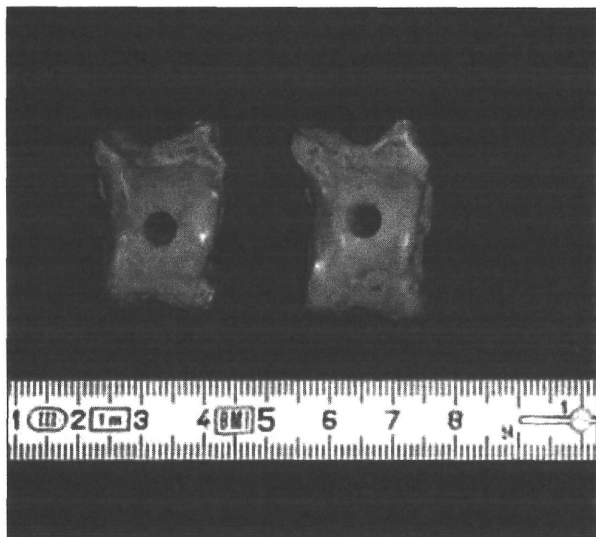
- BÖKÖNYI 1958 BÖKÖNYI Sándor: A Budai Várpalota ásatásának állatcsontanyaga. *BudRég* 18. (1958); p. 455–484.
- CSIPPÁN-DARÓCZI-SZABÓ 2004 CSIPPÁN, Péter – DARÓCZI-SZABÓ, László: Animal diseases in medieval Buda. First ICAZ Paleopathological Working Group Meeting (2004). (sajtó alatt)
- GÁL 2004 GÁL, Erika: Broken-winged: fossil and subfossil parhological bird-bones. First ICAZ Paleopathological Working Group Meeting (2004). (sajtó alatt)
- KOUDELKA 1885 KOUDELKA, F.: Das Verhältniss der Ossa longa zur Skeletthöhe bei den Saugertieren. *Verhandlung D. Naturforsch. Ver. Brünn* 24. (1885), p. 127–153.
- MAZAHÉRI 1989 MAZAHÉRI, A.: A muszlimok mindennapi élete a középkorban a 10-től a 13. századig. Bp., 1989.
- UERPMMANN 1973 UERPMMANN, H-P: Animal bone finds and economic archaeology: A critical study of „osteo-archaeological” method. *World Archaeology* 4/3. (1973), p. 307–322.
- VÖRÖS 2002 VÖRÖS István: Török kori állatcsontleletek Magyarországon. *Opuscula Hungarica* 3. Bp., 2002. p. 339–352.

ANIMAL BONES FROM THE TURKISH ERA WELL OF THE TELEKI PALACE

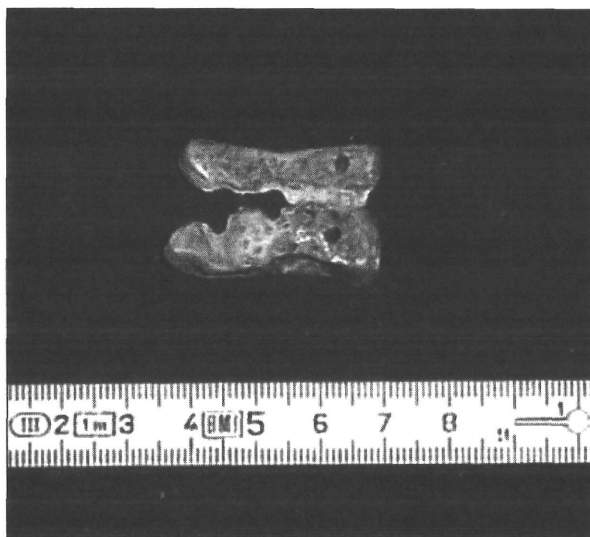
The site's composition of the animal bones material is very characteristic of the Turkish era. The animals that were considered unclean (dogs and especially pigs) are rather few in number, and there are many cats, an animal well liked by Turks.

The proportion between the most important animals (sheep/goats, poultry and cattle) shows

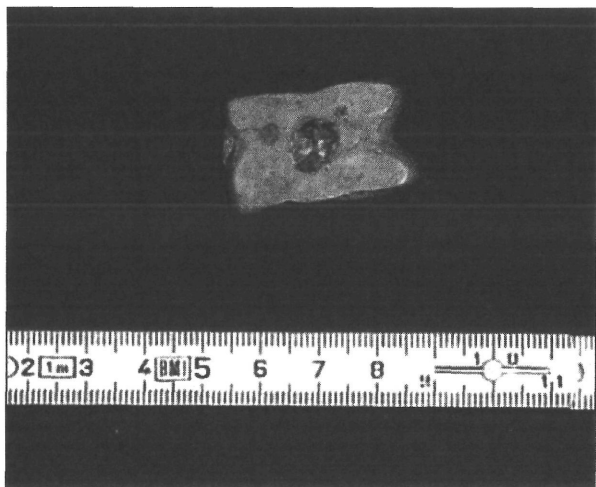
that sheep and goat occurred more frequently, and also there was a large number of poultry. The cattle seem to take the third place in the order of importance. But there is no need to seek a general explanation for this sequence: it can well be that it only explains the habits of people living in this particular area.

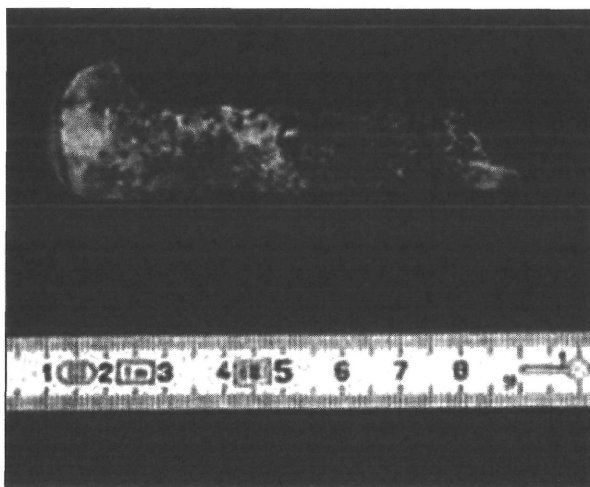
1. kép

2. kép

3. kép

4. kép

FAJOK	DARAB	%
Juh vagy kecske <i>Caprinae</i> Gray 1852	894	43.2
Szarvasmarha <i>Bos taurus</i> Linné 1758	190	9.1
Házisertés <i>Sus domesticus</i> Erxleben 1777	3	0.14
Kutya <i>Canis familiaris</i> Linné 1758	12	0.58
Házimacska <i>Felis domestica</i> Briss.	60	2.9
Ló <i>Equus caballus</i> Linné 1758	2	0.09
Házityúk <i>Gallus domesticus</i> Linné 1758	854	41.2
Házilúd <i>Anser domesticus</i> Linné 1758	9	0.43
Patkány (<i>Rattus</i> , sp.)	36	1.7
Nyúl (<i>Lepus</i> , sp.)	2	0.09
Csuka	6	0.29
Meghatározható fajok	2068	100
Meghatározhatatlan nagy állat	53	
Meghatározhatatlan kis állat	128	
Meghatározhatatlan madár	14	
Meghatározhatatlan hal	1	
Ember	11	
Összesen	2275	

1. tábla. A lelőhely faunalistája

DARÓCZI-SZABÓ LÁSZLÓ

	Juh/kecske	Vágásnyomok	Égésnyomok	Marha	Vágásnyomok	Égésnyomok
Atlas	5			2		
Epistropheus	4					
Vert. thor.	23	6	1	2		
Vert. cerv.	43	8	1	8	2	
Vert. lumb.	18	4		7		
Sacrum	1				1	
Femur	39	4	1	5	1	
Humerus	26	2		3		
Scapula	36	4		6		
Pelvis	26	1	1	6		
Vertebrae	1	1				
„A” kategória összesen	222	30	4	39	4	0
Tibia	31	4		7		
Radius	18	2	1	4		
Ulna	6			3	1	
Radius+ulna	1					
Cranium	4			5		
Mandibula	6			1		
Costa	284	60	2	87	12	1
Sternum	3			2		
„B” kategória összesen	353	66	3	109	13	1
Maxilla	1			1		
Carpus	7					
Tarsus						
Centrotarsale	1					
Metacarpus	9			4		
Metatarsus	10			1		
Patella	1					
Astragalus	95			2	1	
Calcaneus	7					
Phalanx I. ant.	12		1	1		
Phalanx II. ant.	1	1		1		
Phalanx III. ant.	2					
Phalanx I. post.	7			1		
Phalanx II. post.						
Phalanx III. post.				2		
Vert. caud.	1			1		
„C” kategória összesen	154	1	1	14	1	0
Dens	10			2		
Cornus	4			3		
Csővescsont	103		10	16		
Laposcsont	48			7		
Összesen	894	96	18	190	18	1

2. tábla. A szarvasmarha- és juh/kecske-csontok húsminőség szerinti eloszlása